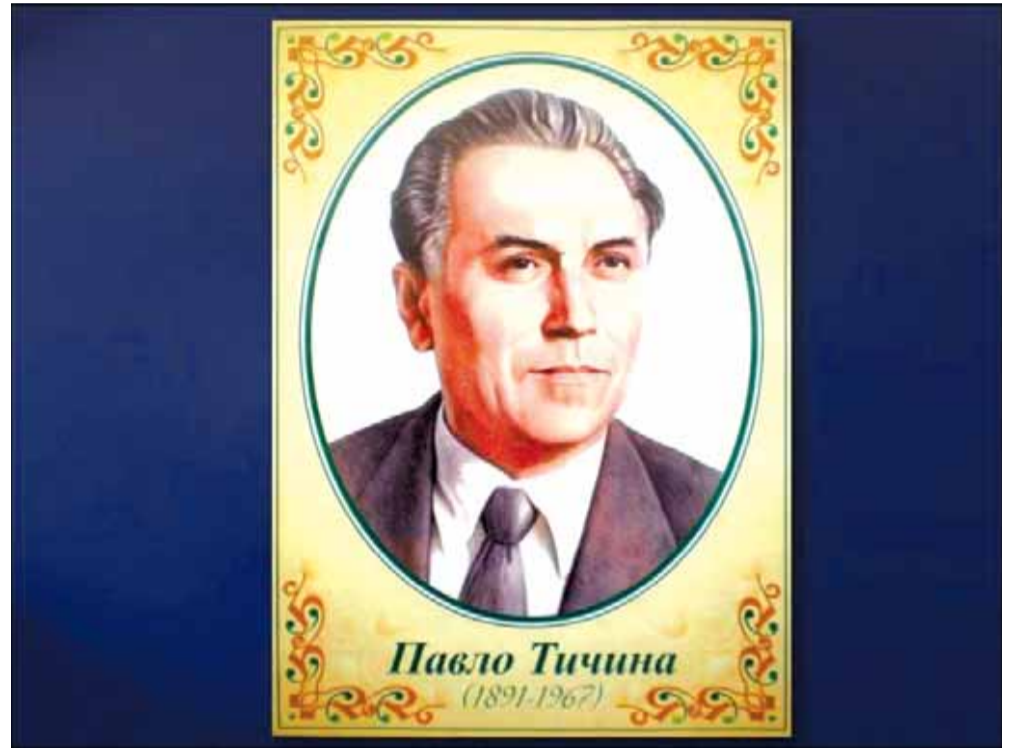

Жива поезія — це "те, що не вмирає"

(Читайте на 3-й стор.)

Режим Путіна. до чого призведуть протести у Росії?

Багато українців можуть сприймати сьогоденні протести у Росії крізь призму неоднозначних, м'яко кажучи, політичних поглядів Олексія Навального. І в коментарях до того, що відбувається, буде відчуватися образа через те, що росіяни не збиралися так після нападу на Україну – хоча, згадайте, мітинги проти війни, пікети тоді теж були. Але такою є логіка будь-якої авторитарної держави, логіка розриву між режимом і громадянами. Цей розрив найчастіше проходить не по лінії політичних розбіжностей, тому що громадяни фактично відсторонені від політики, у таких країнах, як Росія, вона підмінюється пропагандою. І розуміння того, що влада може брехати, коли говорити про захист національних інтересів, загрозу для держави, у більшості людей просто немає.

ПАРАЛЕЛІ З БІЛОРУССЬЮ

З усвідомлення цього простого факту мільйонами людей і починається ерозія будь-якого авторитарного режиму. Нещодавно щось подібне ми спостерігали в сусідів у Білорусі. І теж дивувалися, чому лідери білоруської опозиції не можуть чітко сказати, чий Крим. Адже це ж так просто! Ми навіть не замислювалися про те, що звичайний білорус (навіть той, хто готовий кинути вилик режиму на відміну від звичайного українця, навіть того, хто просто стежить за новинами по телевізору), зазвичай не стикається з політикою. Відповідальність за політику він давно делегував своєму президенту. А той його обдурив. І взагалі набрид – скільки можна?

Так з протесту проти обману починає народжуватися політичний протест – адже не випадково ж на білоруських маніфестаціях з'явилися біло-червоно-білі прапори, стало більше білоруської мови і, до речі, більше солідарності з Україною. У Росії може початися щось

аналогічне – а для України це є дуже важливим, тому що, врешті-решт, може призвести до змін у сусідній країні і зменшенню загрози для майбутнього України.

«ПАЛАЦ» У ГЕЛЕНДЖИКУ І СТАРІЮЧИЙ ПУТІН

Розслідування Олексія Навального так чи інакше деміфологізують найголовніший образ російського режиму – «імператорський» образ Володимира Путіна. З певного моменту режим зможе триматися тільки на грубій силі і залякуваннях людей. А це – не довговічна опора для будь-якої влади

Ще кілька таких чудових історій, як розповідь про «палац» у Геленджіку – і старіючий Путін буде виглядати так, як він виглядав 2000 року – випадковою людиною, яка незрозуміло за які такі заслуги потрапила на висоти російської влади, політиком, позбавленим навіть тіні елементарного співчуття до людей. Таким був Путін часів загибелі підводного човна «Курск». І таким для мене виглядає Путін з «палацу» у Геленджіку. Щоправда, у Кремлі й далі заперечують, що ця будівля є «палацом Путіна»

Це, звичайно ж, не означає, що путінський режим зникне, як сніговик у відлигу. Звичайно ж, ні, Лукашенко – і той не зник! Але з певного моменту режим зможе триматися тільки на грубій силі і залякуваннях людей. А це – не найкраща і, що важливо, не надто довговічна опора для будь-якої влади.

Віталій ПОРТНИКОВ,
– журналіст і політичний коментатор, оглядач радіо «Свобода» і «Крим.Реалії», радіо «Свобода», 23 січня 2021 року.

(У скороченому вигляді. Повністю читайте за посиланням: <https://www.radiosvoboda.org/a/protesty-v-rosiyi-navalny-putin/31064786.html>)

Війна в Україні та напад на Капітолій – частини однієї доктрини Кремля – дослідниця з Канади

Після того, як популярну серед американських ультраправих соцмережу Parler заборонили у своїх магазинах Amazon, Apple та Google, вона частково повернулася в інтернет завдяки дружній допомозі з Росії. Вже у понеділок сайт, який використовували ультраправі для організації нападу на Капітолій, отримав нову домівку – його прихистила російська технологічна компанія DDos-Guard, яка має серед своїх клієнтів і Міністерство оборони Росії. Явний зв'язок між американськими крайньоправими і близькими до російського істеблішменту технологічними компаніями не оминув увагу коментаторів, які запитують, які ще потрібні докази того, що Росія намагається підірвати американську демократію за допомогою інформаційних технологій та антисистемних сил. Вони також вказують на те, що перш, ніж ця технологія запрацювала в Америці, вона була випробувана в Україні.

ДРУЖНЯ ДОПОМОГА З РОСТОВА-НА-ДОНУ

Як з'ясувалося, адреса інтернет-протоколу, з якої засновник компанії Джон Мейц повідомив, що він працює над відновленням всіх функцій, належить компанії DDos-Guard, яку контролюють росіяни. Компанія, яка має що найменше двох російських засновників, свою адресу подає як шотландську, та як сказав експерт з яким говорив агентству Reuters, компанія працює з російською Ростово-на-Дону.

СВОБОДА СЛОВА, ОТОЧЕННЯ ТРАМПА І «РОСІЙСЬКА ШПИГУНКА»

Контакт із Росією випускник Денверського університету, де він навчався математиці, бізнесу і німецькій мові, Джон Мейц мав ще до того, як він запустив свій стартап Parler два роки тому. Журналістам вдалося з'ясувати, що Джон Мейц, який до того не мав особливих успіхів ані в бізнесі, ані в розробці технологій, у 2016 році знайомиться з громадянкою Росії **Аліною Мухутдіною** з Казані, яку він зустрів, коли та їздила до США у двотижневу відпустку. Через рік пара одружується і після кількох подорожей до Росії, в серпні 2018 року Мейц запускає Parler... Серед тих, хто приєднався до Parler, є адвокат 45-го президента США Дональда Трампа **Руді Джуліані**, права активістка **Лора Лоумер**, яка в листопаді 2018 року прикувала себе наручниками до дверей нью-йоркського офісу Twitter, протестуючи проти того, що її акаунт там «забанили», і сини Трампа – **Ерік** та **Дон-молодший**.

СПЕРШУ ЦЮ СТРАТЕГІЮ ВИПРОБУВАЛИ В УКРАЇНІ – ДОСЛІДНИЦЯ

Авторка кількох книжок про дезінформацію та інформаційні війни каже, що те, що тепер відбувається в Америці, є наслідком того, що ніхто не звернув серйозної уваги на процеси, які відбувалися тоді навколо України. «У 2014 році з'явився текст так званої «доктрини Герасимова». У своїй статті керівник штабу вже говорив про повний перехід до гібридної стратегії ведення війни. Того ж року росіяни вторглися в Україну. Ніхто не помітив. Ми навіть прийняли в соціальних мережах концепцію, яку росіяни придумали, щоб запобігти міжнародній реакції, що це «громадянська війна». Все це мало виглядати як внутрішня проблема України. Ніхто не усвідомлював, що, прийнявши цю концепцію, ми також передбачаємо рішення: нічого не робити», – нагадує Алварова.

Марія ЦУР,
сайт радіо «Свобода», 23 січня 2021 року.

(У скороченому вигляді.. Повністю читайте за посиланням: <https://www.radiosvoboda.org/a/parler-far-right-russia-ukraine/31060361.html>)

ологом українських націоналістів, який упродовж років очолював націоналістичне підпілля».

Далі академіка – людину, яка володіла унікальними знаннями і зробила неоціненний внесок у розвиток науки – заарештували і відправили етапом у Казахстан. Там, у кустанайській в'язниці НКВС, 25 січня 1942 року, Агатангел Кримський помер. За однією із версій дослідників, не лише від фізичного виснаження і хвороби, а через тортури, яким його піддавали.

Агатангел Кримський, поліглот, мовознавець, сходознавець, поет, письменник, історик, антрополог, вчений секретар Української академії наук (1918–1928).

Послідовний українофіл

Агатангел Кримський вважав, що в Україні принципово необхідно спілкуватися українською мовою. Для себе він свідомо обрав українську мову і для спілкування, і для наукової роботи, і для творчості.

хоча спеціальних якихось занять цією мовою та людина могла не провадити. Саме до такої категорії належав Кримський.

Класична підготовка передбачала – якщо це спеціаліст із Близького Сходу – то це принаймні три класичні мови: арабська, перська і турецька. А далі можливі ще варіації, бо, скажімо, навіть якщо взяти турецьку, то тюркських мов дуже багато, і є мови, близькі до турецької. Кримський мав усе це в повному обсязі.

Агатангел Кримський володів і активно користувався класичними мовами – грецькою і латинською, а також знав основні європейські мови. Особливо добре він володів німецькою. Мені траплялися чимало текстів німецькою мовою, які свого часу тримав у руках Кримський, то якісь доповнення на берегах він робив мовою оригіналу – німецькою.

Якщо говорити про романські мови, то, скажімо, не

АГАТАНГЕЛУ КРИМСЬКОМУ – 150. У ЧОМУ СЕКРЕТ ГЕНІАЛЬНОСТІ НАЙВИДАТНІШОГО СХОДОЗНАВЦЯ 20-ГО СТОЛІТТЯ?

Агатангел Кримський, поліглот, мовознавець, сходознавець, поет, письменник, історик, антрополог, вчений секретар Української академії наук (1918–1928). Жертва сталінських репресій

Він народився на Волині у російськомовній родині, але став українофілом. Він жартував, що легше знайти мову, якої він не знає, аніж порахувати, скількома мовами він володіє. Його бібліотека нараховувала майже 50 тисяч томів, і він перевіз її до Києва, коли вирішив покинути Москву, щоб взяти участь у створенні Української академії наук. Агатангел Кримський – геній і феноменальна особистість, став жертвою сталінських репресій за свої дослідження історії української мови. Де його останки, досі невідомо.

150 років тому – 15 січня 1871 року – у Володимирі-Волинському народився Агатангел Кримський. Через деякий час родина переїхала у Звенигородку на Черкащину. Батько Агатангела Кримського був кримським татариним, а мати походила з польсько-литовського роду із Білорусі. Є інформація, що прадід Кримського був муллою у Криму, а потім почав сповідувати християнство. Батько Агатангела – Юхим Кримський – був учителем історії та географії. У родині розмовляли російською мовою.

Агатангел був дуже обдарованою дитиною. У три роки він уже навчився читати і відтоді не розлучався із книжками. Через два роки батьки віддали його до школи, а через 5 років уже перевели на навчання до протогімназії в Острогу, а потім і до Києва.

Особливий вплив на становлення особистості і наукових інтересів Агатангела Кримського справило навчання у Колегії Павла Галагана (1885–1889 роки), куди він вступив за конкурсом. Зачарування глибиною і красою української мови прийшло до Кримського під впливом Михайла Драгоманова та Павла Житецького.

Потім було навчання в Лазаревському інституті східних мов у Москві, де Кримський навчався у видатних мовознавців. На отриману після завершення навчання спеціальну стипендію від інституту Агатангел Кримський два роки прожив у Сирії та Лівані, опановуючи арабську мову.

Після повернення Кримський викладав у Лазаревському інституті, а з 1901 року очолював кафедру арабської лінгвістики. За роки роботи у Москві Кримський підготував і видав цілу бібліотеку підручників із арабистики, історії ісламу, вивчення Корану та інших напрямків мовознавства.

Однак, після жовтневого перевороту 1917 року і приходу до влади в Росії більшовиків, Агатангел Кримський вирішує повернутися в Україну і долучається до створення під егідою гетьмана Павла Скоропадського Української академії наук.

27 листопада 1918 року відбулося перше спільне засідання наукової спільноти Української академії наук, і тоді були обрані президент Академії Володимир Вернадський і вчений секретар – Агатангел Кримський. Кримський фактично є засновником української та російської наукової арабістики, і усієї сходознавчої науки в СРСР.

За своє життя Агатангел Кримський здійснив фундаментальні дослідження із арабістики, іраністики, семітології, тюркології, а також славистики. Учений написав понад 1000 наукових праць із історії мов, літератури, мистецтва, релігії народів Близького та Середнього Сходу, а також Кавказу та Європи.

Під керівництвом Агатангела Кримського готувалися і видавалися словники та наукові збірки, які й досі є основою для роботи перекладачів.

Але генії, які не прославляють вождів, не потрібні тоталітарним режимам. Кримського не оминула доля багатьох талановитих учених та митців, яких сталінська тоталітарна машина винищувала за свободу мислення та неприйняття догм, які диктувала компартійна верхівка.

У 1941 році постановою НКВС Агатангела Кримського, без жодних доказів, звинуватили у тому, що він був «іде-

Агатангел Кримський:

«Я зрозумів, що мушу бути українофілом – це я зрозумів цілком свідомо. І от я жадібно ухопився за українство. Кожнісіньку вільну від «офіційних занять» хвилину я присвячував Україні. Перша ознака національності є мова – я ї нею найперше заклопотався, пильно читав усія книжки, особливу вагу звертав на етнографічні матеріали, перечитав усія філологічні праці», – писав Агатангел Кримський у своїй автобіографії.

Кримський разом із Вернадським фактично створили і зібрали унікальний фонд Всенародної бібліотеки України (тепер Національна бібліотека України імені Вернадського). Агатангел Кримський як дослідник мов відстоював тезу, що українська мова існувала вже в XI столітті «як цілком рельєфна, певно означена, яскраво індивідуальна одиниця». Цю позицію академік сформував на основі унікальних досліджень, результатів яких виклав, зокрема, у працях «Українська грамати́ка», «Нариси з історії української мови». Наукові дослідження Агатангела Кримського ішли всупереч офіційно встановленій в СРСР, а тепер так само головній у сучасній Росії, тезі про «Київську Русь як колиску трьох братніх народів і трьох братніх мов: російської, української і білоруської».

Скільки Агатангел Кримський знав мов?

Дослідники спадку Агатангела Кримського називають різні цифри, коли говорять про кількість мов, якими володів учений. Деякі нараховують 56 мов, найчастіше кажуть про 60, а якщо врахувати, що Кримський досліджував і різні діалекти та говірки, то кількість мов, які розумів, якими міг читати і писати Агатангел Кримський, наближається до сотні.

Валерій Рибалкін, професор, завідувач відділу Близького та Середнього Сходу Національної академії наук України:

– Порахувати дуже складно. Скажімо, людина за все своє життя двічі розгортала якусь книжку тією чи іншою мовою, але вона цілком могла зрозуміти, що там писано,

маючи якихось інтенсивних зв'язків із румунською, але знаючи масу інших мов, Кримський міг, звичайно, не тільки читати й писати, а й потроху навіть і спілкуватися нею.

У 2017 році уперше за 120 років після написання «Бейрутських оповідань» Агатангела Кримського (замальовки про життя і побут жителів Бейруту) цей твір перекладали з української на арабську мову. Імадеддін Раеф, член Спілки ліванських письменників і Спілки арабських журналістів, українознавець, зробив переклад, а також додав до арабського видання «Бейрутських оповідань» і розповідь-розвідку про трагічне життя народженого в Україні генія.

Досі тільки у 1985 році дуже коротко арабською написали про Кримського у книжці «Російські мандрівники на Близькому Сході», де ні словом не згадали ні про його походження, ні про його смерть. Ми знаємо, що роблять тоталітарні режими із людьми, для яких свобода щось важить. Ці режими завжди знаходять спосіб, щоб ці люди замовкали. І після своєї смерті мовчали теж», – сказав перекладач Імадеддін Раеф.

Агатангел Кримський їздив у відрядження до Лівану в 1896–1898 роках. Там він вивчав історію і культуру Близького Сходу і вдосконалював знання арабської мови. «Бейрутські оповідання» – перший із небагатьох художніх творів Кримського, де спостережливий автор зібрав стільки деталей, описав стільки життєвих ситуацій та звичаїв, оповів про стільки речей, які супроводжували ліванців наприкінці 19-го століття, що тепер арабські науковці використовують ці оповідання як джерело у своїх дослідженнях.

«Мала рацію Соломія Павличко, коли казала, що Агатангел Кримський – найбільш недооцінений письменник у українській літературі кінця 19-го – початку 20-го століття. «Бейрутські оповідання» Кримського, окрім своєї літературної та етнографічної цінності, мають ще й велике значення для розуміння мультикультурності. Зараз, коли мультикультурні проекти в Європі значною мірою провалилися, у Кримського є свідчення того, що є моделі, які можуть працювати», – вважає видавець, письменниця, етнограф Марина Гримич.

Напередодні 150-ліття від дня народження Агатангела Кримського Український інститут національної пам'яті організував онлайн-конференцію «Агатангел Кримський: страчений феномен», у якій взяли участь дослідники наукового і творчого спадку геніального ученого і мовознавця.

А Національний банк України до цієї дати ввів в обіг пам'ятну монету «Агатангел Кримський», яка продовжила серію «Видатні особистості України». На аверсі монети розміщена композиція, що символізує діяльність ученого-сходознавця та джерело знань – геометричний декор із розкритих книг, що складаються в багатопроменево зірку. У її центрі розташована цитата мовознавця: «Я зрозумів, що мушу бути українофілом – це я зрозумів цілком свідомо». Унизу аверсу – факсиміле Агатангела Кримського. На реверсі монети – портрет мовознавця зображений на тлі вертикальних ліній, що символізують трагічність долі видатного вченого.

На думку дослідників, люди такого масштабу, як Агатангел Кримський, – це рідкісне явище в історії людства.

Генеральна асамблея ЮНЕСКО внесла ім'я Агатангела Кримського до переліку видатних діячів світу.

Ірина ШТОГРІН, редакторка інформаційних програм радіо «Свобода» з жовтня 2007 року, редакторка спецпроектів «Із архівів КДБ», «Сандармох», «Донецький аеропорт», «Українська Гельсінська група», «Голодомор», «Ті, хто знає» та інших...

Сайт радіо «Свобода», 15 січня 2021 року.

На світлинах: Агатангел Кримський (фото – за посиланням: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3172179-u-livani-vidbudutsa-zahodi-do-150ricca-agatangela-krimskogo.html>), книга віршів «Пальмове гілля»)

Жива поезія — це "те, що не вмирає"

Той, хто справді цінує поезію, а не її подобу у вигляді різного роду писанини графоманів, обов'язково читає не тільки матеріали про поетів-творців, а насамперед — самі їхні поезії. У цьому ж числі газети під новою рубрикою йтиметься (що правда, дуже коротко через обмаль газетної площі для цього) про окремі моменти життя і творчості Леся Українки, 150-річчя від дня народження якої ми відзначатимемо 25 лютого, а також — Павла Тичину, 130-річчя від дня народження якого вже було 17 січня.

У них — абсолютно різні долі. До того ж, у величезній кількості читачів — особливе ставлення до творчості Павла Тичини, бо написане ним у першій частині життя і в другій значно і значно різняться

між собою. І оскільки про другу частину його творчості читачам відомо значно більше, ми й зосереджуємо увагу на тому, що він написав раніше. З цієї метою ми звернулися до книги українського літературознавця Юрія Лавріненка «Розстріляне відродження. Антологія 1917-1933. Поезія-проза-драма-есей», яка була видана (дивіться світліну) більше шістдесяти років тому, в 1959-му (Детальніше про автора й саму книгу можна почитати за посиланням: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D1%81%D1%82%D1%80%D1%96%D0%BB%D1%8F%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_\(%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D1%81%D1%82%D1%80%D1%96%D0%BB%D1%8F%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_(%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F))). Варто зазначити, що Юрій Лавріненко відкриває цю антологію з розповіді саме про нього і його творчість, хоч, як відомо Павла Тичину не розстрілювали у сталінських застінках, а він сам (з огляду на другу частину його творчості) здійснив свого роду духовний саморозстріл.

Варто зазначити, що Юрій Лавріненко відкриває цю антологію з розповіді саме про нього і його творчість, хоч, як відомо Павла Тичину не розстрілювали у сталінських застінках, а він сам (з огляду на другу частину його творчості) здійснив свого роду духовний саморозстріл.

А про Леся Українку пропонуємо нашим читачам матеріал Віри Агеєвої з журналу «Український тиждень».

Що б там не було, які б вітри змін не пролітали над Україною і світом, а справжнє, живе, слово поетів залишається, бо воно — результат співтворчості з Творцем.

Сергій ЗИНЧЕНКО

Леся УКРАЇНКА, «кацапи» і цензура

Послідовна речниця української ідеї, цілковито незалежна від російських впливів поетка, іронічна й скептична в оцінці імперських авторитетів і цінностей мислителька. Свого часу було зроблено все можливе, щоб такої Лесі Українки ми не побачили. Її цензурували надзвичайно пильно, адже в радянському іконостазі вона мала постати бездоганною марксисткою, «пролетарською інтернаціоналісткою», «другом робітників», предтечею соціалістичного реалізму et cetera. Усіма згаданими визначеннями аж в очах рябито читачеві багатьох монографій і статей. Інтерпретаторам достатньо було просто називати чорне білим і не надто заглиблюватися в тексти (зрештою, філологам радянського вишколу для серйозного і вдумливого аналізу здебільшого попросту не вистачало знань). Видавцям і редакторам велося складніше й клопітніше: тут ні напівправа, ні одверта коментаторська брехня не допомагали. Щодо неприхованого обману, то читання приміток до нібито академічного дванадцяти томника 1970-х років (до речі, теж зробленого з ідеологічної спонуки як «відсіч» буржуазно-націоналістичною мовляв, закордонному виданню; так еміграційні вчені не раз «допомагали» появи книжок класиків у Києві) спричинює мало не ментальний ступор. У якийсь момент геть перестаєш розуміти, як же то Лариса Косач зберегла свої інтернаціоналістські й соціалістичні переконання та симпатії до братнього російського народу (одразу ж зазначу, що північних сусідів вона в листах послідовно називала «кацапами»,

геть не толерувала, і насправді всі ці її філіпкі на адресу колонізаторки-москвички якраз і вилучали якнайстаранніше), повсякчас перебуваючи, коли вірити написаному, в оточенні злісних українських буржуазних націоналістів — майбутніх ворогів радянського ладу, шовіністів та ідеологів контрреволюції.

Щодо марксизму, захоплення яким нібито знівельовало «згубний» вплив Драгоманова, то коментаторам зоставалося тільки сподіватися, що читачі обмежаться їхніми примітками. Бо самою авторкою всі акценти розставлено зовсім очевишно. Зокрема, у листі до сестри Ольги, датованому вереснем 1897-го: «Тим часом не роблю, як і перше, сливе нічого, от лише половину «Kapital'u» «протудировала» («читати» його не можна), і, знаєш, чим далі читаю, тим більше розчаровуюсь: я не бачу тієї «строгой системи», про яку говорять фанатики сеї книжки, бачу багато фактів, чимало дотепних гіпотез і ще більше просто дотепів, але багато зостається для мене темного, невиясненого, недоговореного і в науковій теорії, і в практичних выводах з неї. Ні, видно, се повум evangelium все-таки потребує більше безпосередньої віри, ніж її у мене єсть».

І друкувалася завжди у ворожих «буржуазно-націоналістичних» виданнях, як-от, на думку коментаторів, «Зоря», «Діло», не кажучи вже про «Літературно-науковий вісник». А де вже зовсім ніяк було перебрехати, вдавалися до спасених купюр, отих крапок у квадратних дужках, якими іноді аж рябито на сторінках епістолярію. Видавці пояснювали

чому мала навчитися від життя за ті «кілька років», прожитих на Україні, а не з тим, щоб стати тільки консерваторкою паперів, хоч і дуже цінних, та все-таки не моєю працею писаних. Дядько хотів, щоб і моя праця, і моя думка росли і жили, щоб я ні літератури, ні політики не скидалась, щоб я шукала свого шляху, була б не епігоном його, а духовною дитиною».

«Братні народи» просто сусіди

Блискуче обізнана у європейських літературах, знаючи тексти не з других рук, Леся Українка легко позбувається тої отруної пошани до винятковості «російського генія», якою виготовляли цілі покоління українців. Вона послідовно не приймає утилітарно-народницькі концепції російської літературної критики: «...у радикальській громаді тримається напрямом (дай Боже, щоб він не довго протримався!), подібний тому, який був у російських «народників», власне, антипоетичний і антиартистичний (а la Чернишевський, Писарев et tutti quanti), тут можливі ще сперечки, подібні таким: що краще — Шіллер чи нові роботи, Венера Мілоська чи куль соломи тощо. Правда, все це у них провадиться не так гостро і дико, як у рос[іян], певне, поетична українська натура і європейська культура не допускають до того». Ніколая Чернишевського, цього кумира російських шістдесятників, вона дуже гостро розвінчує в статті «Утопия» в беллетристическом смысле», вважаючи, що він «зумисне брехав» читачам.

Понад те, вимога зрестися «політики» була для неї доволі болісною. Коли Михайло Павлик зауважив, що перебування в Галичині передбачало би «тихше» життя і невтручання в громадські справи, Леся Українка такої передумови не захотіла прийняти. Це міг би зробити хіба що той, у кого «в родині не було декабристів, соціалістів-емігрантів і радикалів-засланців». «Скинутися «всякої політики» в літературі і в моїх зносинах з метрополією ніяк не можу, бо не тільки переконання, але темперамент мій того не дозволяє, а ще не дозволяє — знаєте що? — дядьків заповіт. Ми говорили з дядьком не раз про такі теми, і він казав, що хотів би, щоб я через кілька років стала жити десь «на вільнішій землі», з тим щоб, власне, до кінця набратись, а не скинутись політики; з тим, щоб, по змозі моїй, провадити далі те, чого я вчилася у нього і

чому мала навчитися від життя за ті «кілька років», прожитих на Україні, а не з тим, щоб стати тільки консерваторкою паперів, хоч і дуже цінних, та все-таки не моєю працею писаних. Дядько хотів, щоб і моя праця, і моя думка росли і жили, щоб я ні літератури, ні політики не скидалась, щоб я шукала свого шляху, була б не епігоном його, а духовною дитиною».

«Братні народи» просто сусіди

Блискуче обізнана у європейських літературах, знаючи тексти не з других рук, Леся Українка легко позбувається тої отруної пошани до винятковості «російського генія», якою виготовляли цілі покоління українців. Вона послідовно не приймає утилітарно-народницькі концепції російської літературної критики: «...у радикальській громаді тримається напрямом (дай Боже, щоб він не довго протримався!), подібний тому, який був у російських «народників», власне, антипоетичний і антиартистичний (а la Чернишевський, Писарев et tutti quanti), тут можливі ще сперечки, подібні таким: що краще — Шіллер чи нові роботи, Венера Мілоська чи куль соломи тощо. Правда, все це у них провадиться не так гостро і дико, як у рос[іян], певне, поетична українська натура і європейська культура не допускають до того». Ніколая Чернишевського, цього кумира російських шістдесятників, вона дуже гостро розвінчує в статті «Утопия» в беллетристическом смысле», вважаючи, що він «зумисне брехав» читачам.

Віра АГЕЄВА, українська краєзнавиця і літературна критикеса, журнал «Український тиждень», число 30 (610) від 25 липня 2019 року.

(У скороченому вигляді. Повністю читайте за посиланням: <https://tyzhden.ua/History/233100>)

Павло Тичина, якого один поет назвав «князем української поезії», народився в родині сільського дяка Григорія 17 січня 1891 року в селі Піски колишнього Каменецького повіту на Чернігівщині. Учився в Чернігівській духовній семінарії, де пильно вивчав св. Письмо, захоплювався музикою і співом у хорі, а також учився у Київському комерційному інституті. У Чернігівщині був під особистим і літературним чаром творця українського літературного імпресіонізму Михайла Коцюбинського, перед яким читав свої перші поезії. З Чернігова ж дебютував в 1912 в київському журналі «Українська хата», що гуртував навколо тодішню літературно-модерністичну молодь. З Чернігова ж виніс до Києва свою юнацьку дружбу з Василем Блакитним-Елланом, українським патріотом, інтернаціоналістом, що потім став одним з провідних постатей українського комунізму і Радянської України 1919-1925 років. В Києві Тичина до дна пережив Українську революцію і тринадцять кривавих змін влади, а зокрема спонтанний вихід із вікового підпілля української культури. Тут він став найбільш конгеніальним поетом Українського Відродження, що зайнялося надзвичайним світлом у першій збірці його поезій СОНЯЧНИ КЛЯРНЕТИ (Київ, видавництво «Сяйво», 1918, 62 стор.) В 1918-1921 роки потопа відродження України під хвилями російських і західних інтервенцій, зокрема ж російсько-більшовицького тоталітаризму й терору, що розв'язали на додачу безпрецедентний шал внутрішньої громадянської війни, — Тичина мужньо йде проти хвилі, схоплюючи красу і викриваючи потворність «нового дня» у книжці писаних верлібром поезій ЗАМІСТЬ СОНЕТІВ І ОКТАВ (Київ, видавництво «Друкар», 1920, 32 стор.). Своїми прекрасними парами «строфа — антистрофа», широченно у своєму розгоні контрапунктикою, структурою образів ця малесенька книжка схопила центральні вузли трагедії і створила архетип трагічної лірики. Цей драматизм цілком вітково нової, на найглибших етичних духових засадах зрослої лірики живе далі, може, в дещо звуженій формі, у його наступних книжках поезій: ПЛУГ (Київ, видавництво «Друкар», 1920, 40 стор.), поема «В КОСМІЧНОМУ ОРКЕСТРІ» (Харків, видавництво «Червоний шлях», 1924, 88 стор.) — а також у друкованих по 1927 рік окремих поезіях («Кримський цикл») та уривках поем («Сковорода» й інші). Хоч Тичину називають то символістом, то імпресіоністом, то романтиком чи зводять характер його поезій до справді притаманної йому панмузичності, та проте він не вкладається в рамки жодного «ізму». Тичина розклав і по-своєму синтезував класицистичні, народно-пісенні і наймодерніші естетичні засоби в наскрізь оригінальній поезії. З одного боку, це наче нова-

Павло ТИЧИНА

тор-модерніст у західному розумінні, але з другого боку — це модернізм нетиповий для Заходу, ренесансовий — а не декадансовий, сповнений радості і світла, відтіненого тьмою у многості нюансів і переходів.

Духовий батько Тичини — Григорій Сковорода, український філософ 18 сторіччя, філософ «серця», витинанець божественної одухотвореності людини і всього сущого, однорядності макро- і мікрокосмосу, що розумів смерть не як кінець, а як складник життя. В Тичини однаково сильне відчуття як глибини історії, так і бурнів сучасності, що на очах поета вступила в пору доглибших динамічних змін. Тому в його поезії музична праоснова світобудови («соціалізм без музики ніякими гарматами не встановити», писав він 1920) контрастно поєднується з навальністю зламів і переламу. Він, що грав на найніжніших струнах вічного сонця, знає також мужню твердість, вміє поєднати спонтанність вітру і вогню з найбільшою опанованістю. В світогляді Тичини поєднувався духовий громадянин всесвіту з поклонником омісцєвлення і сталого закорінення. Його бо універсальність була плюралістична, а не уніформно-централістична; виходила вона з неповторності одиничного, індивідуального, місцевого. Тичина, як і його великий земляк Олександр Довженко, любить Україну, але в ній найбільше таки свою Чернігівщину, як заповідник тисячоліть українського світу з його природою і людиною, традиціями і духом оновлення — від дохристиянських і старокнижних часів, через козачину-гетьманщину до новітнього українського відродження. Свій духовий світ Тичина оформив у постійній самоосвітній культурній експансії. Так він самотужки здобув глибоке знання музики. Самотужки опанував понад десяток чужих мов, а зокрема мови сусіднього України Сходу і Півдня — грузинську, вірменську, тюркські мови Середньої Азії, турецьку, арабську, єврейську... Дав з них цінні переклади. Взагалі Тичина сприймав Близький і Середній Схід та Південь як безпосередній сусідсько-зовнішній клімат України нарівні з Заходом і Північчю. Тичина дав такий вклад в український сходовознавчий рух 1920-х років, що тут його ім'я, мабуть, стоїть зразу за іменем нехрив'яного українського сходовознавця Агатангела Кримського.

Десь коло 1922-23 Тичина переселяється з Києва до Харкова, що до 1934 року став був столицею Радянської України і головною ареною її боротьби за «власний шлях до соціалізму». Тут з Блакитним і Хвильовим стверджує нову

радянську літературу, належить до спілки пролетарських письменників «Гарт», а по смерті Блакитного — до заснованої Хвильовим Вапліте (Вільна Академія Пролетарської Літератури), редагує відділ поезії в товстому місячнику «Червоний Шлях», стаючи хрещеним батьком багатьох молодих поетичних дебютів того часу. Участь у Вапліте і її виданнях дали привід ЦК партії заатакувати поета, який ніколи не брав прямої участі у гарячих літературно-політичних дискусіях того часу. Голова уряду УРОП Влас Чубар, який сам 1926 виступив проти відродження в СРСР російського колоніалізму (знищений в 1937), дістав наказ з Москви виступити проти Тичини. В газеті «Комуніст» Чубар писав 1927 про уривок поеми «Чистила мати картоплю», що Тичина «про-своє націоналістичний опій під прапором пролетарської літератури». Тичина рішуче, і з повною радістю, відкинув (у тій же газеті) обвинувачення як безпідставне. Але з Півночі вже йшла хвиля тотального терору. Ще встигає двічі вийти в одному томі перевидання збірок Тичини «Сонячні клярнети», «Плуг», «Вітер з України» (ПОЕЗІЇ, Харків, ДВУ, 1929, 170 стор.), але не входить в цей том ніщо із написаного між 1921 і 1929 роками. Серед загального терору Москви на Україну, який через його несамовиті масштаби можна було б назвати катастрофою природи, Тичину врятували: його ім'я, відоме тоді за межами СРСР, його згода продемонструвати свою повну капітуляцію перед Москвою і московським диктатором. Великий поет цілком зник із сцени — з'явився безоглядний одописець тирана і російської зверхності, безпоетичний сталінський лавреат і безвладний президент Верховної Ради УРСР.

Юрій ЛАВРІНЕНКО

Правозахист, Україна і світ: події і дати

Матеріали під цією рубрикою ми почали подавати в 1-му числі газети за цей рік. Поміж іншого, ми тоді зазначили «Нижче публіковані тексти... – для того, щоб одним нагадати, а іншим – розкрити зміст і роль правозахисного руху. Але вони – не для організованих груп правлячих торбохватів зі своїми блазнями і не для пасивних і розгублених мас, а для людей мислячих і здатних діяти на базі принципів і положень, які виписані в Загальній декларації прав людини і внесені в Конституцію України. А ще – для того, аби вивчити уроки минулого, не такого вже й далекого від тривожного сьогодення».

В цьому числі ми привертаємо увагу наших читачів також і до деяких подій та дат в руслі діяльності правозахисників, які стосуються Дніпропетровщини в цілому і Кривого Рогу – зокрема.

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА СПЕЦПСИХЛІКАРНЯ

Одна з декількох спецпсихлікарень в СРСР. Відкрито 1968 року. До кінця 1980-х серед її «пацієнтів» було близько 40 осіб з різних республік СРСР, чийм єдиним «захворюванням» було інакомислення. Близько половини з них склали жителі України, серед них Леонід Плющ, Анатолій Лупиніс, Микола Плахотнюк, Йосип Тереля та ін. Своєї сумної слави лікарня набула внаслідок жорстокого «лікування» політ'язнів, що стало відомо завдяки широкій міжнародній кампанії на захист Л. Плюща, яка тривала майже два з половиною роки.

«КЛУБ ТВОРЧОЇ МОЛОДІ» (КТМ)

Українська суспільно-культурна організація, що стала центром молоді української інтелігенції («шістдесятників»). Клуб виник на початку 1960-го під егідою Київського міського комсомолу. Первісна ідея клубу – об'єднання творчої молоді (поетів, художників, музикантів, артистів) поза творчими спілками, тому що вони не сприяли експериментам. При клубі працювала секція «за інтересами»: кіно, театр, музика, живопис, література та ін. Президентом клубу був обраний театральний режисер Лесь Танюк. Відразу ж після виникнення КТМ набув широкої популярності серед київської молоді (студентів, молодих фахівців, робітників). Поступово клуб (особливо з приходом художників Али Горського, її чоловіка Віктора Зарецького, Людмили Семікіної, поета Василя Симоненка, літературознавців Івана Дзюби, Євгена Сверстюка, Івана Світличного) стає національно-культурним центром, у діяльності якого питання суспільного і соціального звучання набувають більшої ваги (збереження церков, розслідування поховань жертв репресій у Биківні та ін.). 1962-го року у Львові виник свій КТМ – «Пролісок». Після погромних виступів М. Хрущова на зустрічах з дітьми радянської літератури і мистецтва в березні 1963-го такий же захід був проведений і в Києві (8.04.1963) – і в 1964-му КТМ закрили.

«ЛИСТ ТВОРЧОЇ МОЛОДІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКА»

Викликаний погромницькою кампанією, яку розпочала обласна і підхопила всеукраїнська преса проти роману Олеса Гончара «Собор», який був опублікований у числі 1-му журналу «Вітчизна» 1968 року та вийшов на початку року ще у двох виданнях. Роман спрямований на захист національних духовних цінностей, проти русифікації українців та проти варварського нищення довкілля українського народу. Його (здебільшого, не читавши) обговорювали і одностайно засуджували трудові колективи – від доярок до академіків.

Автор листа – поет Іван Сокульський. Зауваження до листа зробили Володимир Заремба та Михайло Скорик. Лист у кінці літа 1968 року був адресований Голові Ради міністрів УРСР В. Щербицькому, кандидатові в члени Політбюро ЦК КПУ О. Ватченку (перший секретар обкому, виведений у романі як негативний персонаж – «висуванець» Воолодка Лобода) та секретареві Спілки письменників Д. Павличку. У листі відзначено, що за підтримку роману звинувачені в українському буржуазному націоналізмі і виключені з партії, з комсомолу, звільнені з роботи ряд людей, наведено приклади нищення пам'яток української культури і приклади українофобства. Лист був передрукований в «Українському віснику», звучав по радіо «Свобода».

І Сокульський був заарештований 14.06.1969-го як автор «Листа» та за інші справи. 27.01.1970 засуджений Дніпропетровським облсудом за ст. 62, частина 1 КК УРСР («антирадянська агітація і пропаганда») на чотири з половиною роки таборів. У цій же справі за розмноження та розповсюдження «Листа» засуджений на два з половиною роки за ст. 187-1 Микола Кульчинський, а Віктор Савченко покараний умовно двома роками з відтермінуванням на 3 роки.

«ЛИХО З РОЗУМУ»

«Лихо з розуму» (Портрети двадцяти «злочинців») – перший український документальний збірник, складений 1967-го В'ячеславом Чорноволом у Львові. У ньому зібрані матеріали про першу хвилю арештів серед української інтелігенції 1965-1966-го років, біографічні довідки про 20 політ'язнів цього «набору», їхні листи, звернення, літературні та художні твори.

Крім того, В. Чорновіл включив до збірника списки в'язнів Дубравлягу (Мордовські табори) – учасників боротьби за незалежність України 1942-1954 років, а також – українців, засуджених за релігійні переконання.

Українською мовою книжка вперше вийшла 1967 року, зажила міжнародної популярності (в 1968-му вийшло видання англійською мовою, в 1974-му – французькою) і зробила відомими багатьох українських інакодумців. За цю книжку В. Чорновіл був ув'язнений 3.08.1967 року, а в 1968-му році він був нагороджений міжнародною журналістською премією (Великобританія). 1996-го року за ці та інші праці, раніше інкри-

міновані йому як антирадянські, він був удостоєний Державної премії імені Тараса Шевченка в галузі публіцистики. 1991-го збірник було перевидано у Львові, він увійшов до 10-томного зібрання його творів (т. 2, 2003-й рік).

РОБОЧА КОМІСІЯ З РОЗСЛІДУВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПСИХІАТРІЇ В ПОЛІТИЧНИХ ЦІЛЯХ

Була створена 5.01.1977 року при Московській Гельсінкській групі за ініціативи члена МГГ і УГГ Петра Григоренка з метою виявляти й піддавати гласності випадки зловживання психіатрією і допамагати жертвам політичних репресій. До складу Комісії увійшли В'ячеслав Бахмін, Ірина Гривніна, Ірина Каплун, Олександр Подрабінек, пізніше – Фелікс Серебров і Леонард Терновський. У її роботі брали участь також Олександр Волошанович і харків'янин Анатолій Корягін.

Розслідування комісії стосувалися осіб, звинувачених у політичних злочинах, визнаних неосудними і відправлених судом на примусове лікування. У цих випадках комісія проводила власну незалежну експертизу, намагаючись одержати відповіді на три запитання: 1. Чи досить сумлінно з наукового погляду проведена медична експертиза? (Для відповіді на це запитання Комісія залучила незалежних експертів-психіатрів, які виступали іноді анонімно, а інші погоджувалися на опублікування своїх імен). 2. Чи були дотримані при проведенні експертизи усі вимоги карно-процесуального законодавства? 3. Чи представляє діяння, у якому був звинувачений підсудний, достатню суспільну небезпеку, щоб правомірно було порушувати питання про примусове лікування?

Одержавши негативну відповідь хоча б на одне з цих трьох запитань (а в більшості випадків – на всі три), Комісія порушувала питання про перегляд постанови суду.

Крім того, комісія збирала й розголошувала дані про умови утримання в спецпсихлікарнях, вивчала випадки насильницького запротворення громадян у психіатричні лікарні без суду, на підставі інструкції про невідкладну госпіталізацію, розробляла й порушувала питання про права громадян, які страждають психічними захворюваннями, а також – видавала Інформаційний бюлетень (усього було видано 24 випуски).

Діяльності РК сприяла підтримка світової громадськості. У серпні 1977-го РК виробила звернення «Психіатрам-Учасникам Конгресу в Гонолулу» – 6-му Конгресові Всесвітньої організації психіатрів (ВПА), що відбувся 1977-го року в Гонолулу. А також – була передана книга О. Подрабінека «Каральна медицина», у якій були узагальнені матеріали про зловживання психіатрією в СРСР. Конгрес розглянув свідчення, надіслані РК, і виніс резолюцію з осудом Радянського Союзу.

Протягом чотирьох років було заарештовано майже всі члени Комісії (крім Ірини Каплун, яка загинула

в автокатастрофі в липні 1980 року). Після арешту останнього члена Комісії, Леонарда Терновського (лютий 1981 року), її діяльність припинилась остаточно. Проте Комісії вдалося привернути увагу міжнародних медичних і психіатричних організацій та світової громадськості до проблеми каральної психіатрії в СРСР. У 1983-му, під загрозою виключення зі Всесвітньої психіатричної асоціації за використання психіатрії в політичних цілях, СРСР був змушений добровільно вийти з цієї міжнародної організації.

ГРОМАДЯНСЬКА АСАМБЛЕЯ УКРАЇНИ ПРАЦЮВАЛА В КИЄВІ І В РЕГІОНАХ

Як реакція на події в нашій країні від 31 березня цього року (2007-го – С.З.) на Указ Президента України про розпуск Верховної Ради в суспільстві піднялась нова хвиля активного і прискіпливого обговорення подій, що потім відбулися й відбуваються сьогодні. Як виявилось, політики теж не змогли ефективно діяти з метою розв'язання політичної кризи, що виникла. Усвідомлюючи свою роль у цій ситуації, спільнота громадських організацій України вирішила негайно провести своє національне зібрання у вигляді всеукраїнської асамблеї. За словами одного з активістів руху правозахисників (Олександра Букалова з «Донецького Меморіалу»), «на цьому зібранні спробували знайти відповіді на найбільш актуальні питання сьогодення та визначити, що потрібно робити в першу чергу політикам». Було створено оргкомітет, до якого увійшов і голова Української екологічної асоціації «Зелений світ» Микола Коробко з Кривого Рогу. Ініціатори вирішили провести обговорення спочатку на регіональних рівнях, а 24 липня – засідання Громадянської Асамблеї України в Києві, що і було зроблено.

14 липня відбулося таке обговорення і в нашому регіоні, у Дніпропетровську, на якому за участі представників 14 громадських організацій було прийнято звернення «До влади, політиків і громадян». Централізовано, на порталі Maidan.org.ua, було створено сайт ГАУ.

МІЖНАРОДНИЙ ДЕНЬ ЗАХИСТУ ЖЕРТВ КАТУВАНЬ У КРИВОМУ РОЗІ

Активісти Криворізького міського об'єднання ВУТ «Просвіта» імені Т.Г.Шевченка організували й провели 26 червня (2008-го року- С.З.) прес-конференцію в готелі «Аврора», яка була присвячена міжнародному дню захисту жертв катувань. Вона стала частиною потужної всеукраїнської акції, яку проводили цього дня правозахисники за ініціативи Української Гельсінкської спілки з прав людини.

У Кривому Розі в роботі прес-конференції взяла участь голова об'єднання криворізьких просвітан (і одночасно – член правління Української Гельсінкської спілки з прав людини) Микола Коробко, криворізькі адвокати Володимир Горбенко і Павло Голівер та їхні підзахисні, які безпосередньо зіштовхнулися зі свавіллям у правоохоронних органах.

Як уже неодноразово відзначалося у місцевій пресі, ті близько сорока журналістів, які представляли тут двадцять місцевих ЗМІ, були приголомшені почутим, а дехто навіть назвав викладене на прес-конференції сенсаційним матеріалом...

Павло Голівер... у своєму виступі так прямо і зазначив: «Нині працівники міліції і прокуратури працюють на комерційній основі. Тобто вони йдуть в міліцію, в прокуратуру вирішувати свої справи... Брати хабарі, прикривати, скажімо, точки збуту наркотиків, точки збуту контрафактної аудіо- та відеоапаратури, точки проституції... Вони йдуть туди заробляти... В нашій країні мені особисто стає страшно жити. Мене вже не дуже залякаєш, бо я десять років пропрацював у міліції, в карному розшуку... Уже тривалий час – адвокатом... Але є діти, а у дітей будуть онуки. І от за них мені по-справжньому страшно».

(ЦІ ТЕКСТИ взяті із книги «МІЖНАРОДНИЙ біографічний словник дисидентів країн Центральної та Східної Європи й колишнього СРСР», том 1 «Україна», частина 2», яку видала у 2006-му році в Харкові Харківська правозахисна група (ХПГ) у видавництві «Права людини», її укладачі – Євген ЗАХАРОВ і Василь ОВСІЄНКО). Подані під заголовками матеріали розміщено відповідно, починаючи з першого й далі, на таких сторінках словника: 899, 916, 918, 920 і 952-953).

А також (два останні тексти) – із газети «Промінь Просвіти»: про ГАУ – з редакційної статті, якою відкрили число 14 (23) за липень 2007-го року, а про День захисту жертв катувань – з цілого розвороту матеріалів прес-конференції, розміщених у числі 13 (46) за липень 2008-го року.

На світліні: Олександр Подрабінек. Світлина знаходиться за посиланням: <https://www.ukrinform.ua/authors/aleksandrpodrabinek.html>

Підготував рубрику і сторінку Сергій ЗІНЧЕНКО.

Промінь Просвіти Є
Видавець і засновник – ГО «Криворізьке міське правозахисне товариство».
Свідоцтво про державну реєстрацію № 2162 – 900 р, видане 23.02.2017 р.
Передплатний індекс: 60093
Адреса редакції: 50099, м. Кривий Ріг, вул. Церковна, буд. 3, к. 210. e-mail: kmpzt@ukr.net. Тел. 067-568-39-73, 050-413-12-95

Редактор газети: Сергій ЗІНЧЕНКО.
Редакційна колегія: Сергій ДАШКОВСЬКИЙ, Сергій ЗІНЧЕНКО, Микола КОРОБКО (голова об'єднання), Олександр ЧИЖИКОВ. Логотип виготовив Вадим БОРИСЕНКО. Газета виходить двічі на місяць. Комп'ютерна верстка Л. ВЕРЬОВКИ.

Відповідальність за точність наведених фактів, цифр та імен несуть автори матеріалів.
Редакція не рецензує і не повертає рукописи.
За умови використання наших матеріалів посилання на газету «Промінь Просвіти Є» обов'язкове.

Газета, починаючи з числа 13 (81), у друкованому вигляді не виходить.